

ление бассейном трансграничной реки Днестр и водная рамочная директива Европейского союза. – Кишинев, 2-3 октября 2008 г.

2. Связанные с водой экосистемы: характеристики, функции и необходимость комплексного подхода к охране и восстановлению экосистем // Материалы семинара : Роль экосистем как поставщиков воды. – Женева, 13-14 декабря 2004 г. – 22 с.

3. WMO Statement on the Status of the Global Climate in 1998. WMO № 896.

4. Осипов В.И. Природные катастрофы на рубеже XXI века // Вестник РАН. – 2001. – № 4. – С. 114-137.

5. Nicholls R.J. et al. 2008: Raking port cities with high exposure and vulnerability to climate extremes exposures estimates, OECD Environment working papers, University of Southampton, United Kingdom.

6. Экосистемы и благосостояние человека: водно-болотные угодья и водные ресурсы // Доклад об оценке экосистем на пороге тысячелетия. – Вашингтон : Ин-т мировых ресурсов, 2005. – 80 с.

7. О свойствах водно-болотных угодий // Wetlands International. – М., 2000. – 64 с.

8. Закон України № 1989-III "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр."

9. Еколого-економічна оцінка розвитку територій (на прикладі промислово-рекреаційної зони "Пересип-Лузанівка") / за ред. Т.П. Галушкіної. – Одеса : ТОВ "Інвац", 2007. – 41 с.

УДК (323.3.+574)711

**Здобувач О.М. Слюсаренко –
Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України, м. Одеса**

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Розглядаються аспекти сталого розвитку та удосконалення земельних відносин на територіальному рівні; обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання земель населених пунктів.

**Competitor O.M. Slusarenko – Institute of problems of market and economical-
ecological researches of NAS of Ukraine, Odesa**

Theoretical foundations of ecologisation of city land-tenure

Considered aspects of a sustainable development and improvement of ground relations at territorial level; directions of increase of efficiency use of the earths of settlements are proved.

Сьогодні реальний стан використання та забудови міських територій, коли локальна інтенсифікація функціонального навантаження на територію міста в багатьох випадках вступає у суперечність із загальною ефективністю його просторової організації, на жаль, не відповідає вимогам ефективної планувальної організації населеного пункту. У межах населених пунктів розташовуються в основному землі несільськогосподарського призначення, пріоритетною метою яких є забезпечення міської забудови, здійснюваної відповідно до генеральних планів і проектів планування. Цінність вказаних земель визначається за іншими критеріями, ніж родючість ґрунтів, і залежить від місцезнаходження ділянки, його рельєфу, інженерно-технічного облаштування, можливості вільного доступу на ділянку і т. д. Правовий режим використання земель населених пунктів повинен забезпечуватися наявністю сис-

теми правових норм, які в комплексі покликані врегулювати питання, що відносяться до формування земельних відносин. Проте, на жаль, ця система ще недостатньо досконала та потребує деякої трансформації в напрямі її екологізації. Концептуальною основою екологізації землекористування в Україні повинна стати загальноприйнята у світі концепція сталого розвитку.

Виходячи з цього, як вважають спеціалісти [1, 4, 5, 8, 9], важливим є узагальнення та опрацювання передового досвіду міжнародної спільноти у сфері сталого розвитку як вихідної бази для екологізації землекористування в Україні [1]. Не менш важливими є аспекти забезпечення сталого розвитку територіальних комплексів і населених пунктів. У зв'язку з цим, метою статті є узагальнити існуючі підходи щодо визначення сутності сталого розвитку та імплементація їх на процес розвитку територіальних комплексів і міських територій.

У науковій літературі існує багато різних тлумачень сталого розвитку, але найбільш цитоване – визначення комісії Брундтланда у доповіді "Наше спільне майбутнє": "Сталий розвиток – це такий розвиток, при якому задовольняються потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби".

Визначення сталого розвитку і сталості включає дві визначальні ідеї:

- задоволення потреб, зокрема першочергових, необхідних для існування громади;
- необхідність обмежень, що зумовлено здатністю навколишнього середовища задовольняти теперішні й майбутні потреби.

Очевидно, що сталий розвиток повинен виходити з інтегрального врахування трьох аспектів, хоча, як правило, в реальному житті переважно лише економічній складовій виділяється увага з боку суб'єктів господарювання. Звичайно, відносна важливість різних сфер життя, які розглядають через призму трьох аспектів, відрізняють на об'єктивному та адміністративному рівнях [1].

Тому важливе місце у Порядку денному, який був прийнятий міжнародною спільнотою ще на початку 90-х років відводиться питанням раціонального використання земельних ресурсів, де земля розглядається як фізичний об'єкт, що включає природні ресурси: ґрунт, корисні копалини, воду та біоту землі, які разом утворюють екосистеми [9]. При цьому особливо гостра проблема деградації земель відмічається в уразливих екосистемах, що включають засушливі регіони, пустелі, гірські території, заболочені землі, прибережні райони тощо. Ці ж аспекти актуальні і для приморських територій України.

Разом із тим варто зазначити, що у правовому полі України й досі не існує національної концепції сталого розвитку, яка б визначала принципи, напрями й цілі збалансованого розвитку країни, хоча ще в кінці 90-х років було зроблено перші кроки до офіційного її визнання: створено Національну комісію сталого розвитку України, підготовлено проект Концепції сталого розвитку України, розроблено Цілі розвитку тисячоліття. Однак, на сьогодні Стратегія сталого розвитку в Україні не має.

Базовим стратегічним документом екологічної політики в Україні й досі залишаються Основні напрями державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і гарантування екологічної безпеки,

прийняті у 1998 р. У цьому документі визначено цілі щодо розв'язання екологічних проблем, в тому числі у сфері землекористування. При цьому значно акцентують на аспектах сільськогосподарського використання земель; проблеми ж раціонального використання селітебних територій навіть не декларують.

Однією з вимог Указу Президента України "Про пріоритетні завдання у сфері містобудування" є забезпечення сталого розвитку населених пунктів з метою створення повноцінного життєвого простору. Тому необхідно мати стійкі екологічні ресурси, від яких залежить розвиток територій та надійну гарантію від екологічної небезпеки.

У зв'язку з цим, пріоритетними є створення екологічних і соціальних умов для населення з урахуванням розвитку й удосконалення сфер зайнятості, соціальної інфраструктури, житлової забезпеченості, формування різних типів житла, широкого вибору видів зайнятості населення, архітектурно-художніх і естетичних цінностей, екологічних вимог і рекреаційних можливостей [2]. Важливою вимогою є сумісність нормативної бази вітчизняного містобудування з європейською і світовою системами стандартизації.

Поняття сталого розвитку населених пунктів як важливої умови сталого розвитку суспільства в цілому, в наш час є вже достатньо звичним принципом, на якому має базуватися проектування їх розвитку [3]. Виходячи з цього, у "Концепції сталого розвитку населених пунктів України" було розроблено систему критеріїв, якими треба керуватися при визначенні перспектив розвитку того чи іншого поселення.

З погляду конкретної містобудівної практики управління містом проблема землекористування має важливе значення та враховується при формуванні планувальної інфраструктури міста, у першу чергу через раціональне використання міських територій [6]. Підвищення загальної компактності міського плану, включаючи оптимізацію загальноміської системи функціонального зонування, інтенсивність функціонального використання територій жилих, виробничих зон, ущільнення комунікаційних коридорів, скорочення частки функціонально вільних територій і технічних характеристик комунікаційних систем, стало найважливішим напрямком у досягненні ефективності використання територій функціонально-планувальними засобами, особливо у великих містах. Для цього треба спрямовувати функціонально-планувальні заходи на просторову збалансованість розселення, раціональну організацію вулично-дорожньої і транспортної мережі, використання підземного простору в містобудівних цілях і тим самим забезпечити структурування міського плану на основі організації комплексних структурно-планувальних його елементів.

Нові можливості підвищення ефективності використання міських територій надає поліфункціоналізація міського простору у вигляді формування компактних планувальних утворень з багатоцільовим використанням територій.

Отже, можна стверджувати, що вирішення цієї проблеми є дуже складним і потребує комплексного підходу, а вибір критеріїв інтенсивності та ефективності використання міської території залежить від того, на якому структурно-територіальному рівні проводиться оцінка раціональної функціонально-планувальної організації міського плану. При цьому під *інтенсивністю* спеці-

алісти [3] розуміють сукупність характеристик використання території, що визначаються локальними прийомами забудови і знаходять відображення в нормативах, а під *ефективністю* використання території – поєднання критерію локальної інтенсивності характеристиками, що зв'язують їх з місцеположенням у плані міста та іншими загальномістобудівними критеріями [3].

При цьому, необхідно орієнтуватися на таку структуру містобудівних критеріїв ефективної функціонально-планувальної організації міського плану, яка базується на трьох основних підходах, – оптимізаційному, нормативному й організаційному (табл.).

Табл. Структура містобудівних критеріїв *

№ з/п	Критерії ефективно-функціонально-планувальної організації міського плану	Сутність критеріїв	Система показників, що знаходиться в основі критерію
1.	Нормативний підхід	<i>Інтенсивність використання локальних територій</i>	Коефіцієнт забудови, щільність населення, щільність основних фондів, щільність основних фондів вартісна, локальна щільність основних фондів, коефіцієнт використання підземного простору (планувальний і вартісний), середня поверховість, характеристика стану фондів – моральний, фізичний, функціональний знос
2.	Оптимізаційний підхід	<i>Ефективність використання території міста</i>	Базується на оптимізації таких показників: мінімізація середнього комунікаційного радіусу міста, мінімізація витрат часу на пересування, оптимізація лінійної щільності розселення, функціонально-просторова сумісність територій районів, поліфункціоналізація використання територій міського плану.
3.	Організаційний підхід	<i>Керованість використанням і забудовою територій міста</i>	В основі цього критерію лежить: формування функціонально-правових районів, інвестиційне планування, забезпечення раціональної черговості забудови, визначення системи пріоритетів, встановлення раціональної системи земле володіння, забезпечення умов послідовної реконструкції та рентабельності забудови

Примітка: *з використанням інформаційних джерел [1, 2]

Розвиток земельних відносин у населених пунктах в Україні в найближчі роки, на наш погляд, має здійснюватись на основі таких принципів: сталого розвитку; оптимального задоволення попиту та пропозиції на землю; рівноправного функціонування різних форм власності на землю; ефективного управління територією; посилення ролі громадськості у прийнятті землепорядних рішень [7].

Важливим чинником повинні бути ресурсозабезпеченість та ресурсобалансованість в розвитку й забудові міст. Екологічні заходи будуть дійовими тільки тоді, коли розглядатимуться як ресурс розвитку. Завдання полягає не в налагодженні контролю за екологічним впливом населених пунктів, а у

використанні оптимального потенціалу навколишнього середовища для підтримки розвитку населених пунктів. Необхідно оцінювати навколишнє середовище як елемент, що сприяє розвитку населених пунктів, поряд з фінансовими, технологічними та іншими чинниками. Це дасть змогу певною мірою включити екологічні міркування в механізми управління населеними пунктами через здійснення процедур екологічного аудиту територій (землі).

Відчувається потреба у поєднанні національної політики з регіональним і місцевим плануванням, а також ініціативами на місцевому рівні. У багатьох випадках існує неузгодженість між центральною владою і відповідальністю місцевих органів.

Останнім часом в Україні посилюється потреба у правовому та екологічному регулюванні шляхом побудови раціонального й екологобезпечного землекористування. Велике значення має зонування території, що сприяє створенню оптимальної просторової, функціональної, соціальної організації матеріального середовища в населених пунктах [8].

З огляду на те, що земля є базовою складовою нерухомості, необхідно умовою землекористування населених пунктів, як вважають спеціалісти, є *управління земельно-майновим комплексом* на державному та місцевому рівнях, оптимальним його розподілом за функціональним і цільовим призначенням, розміщенням і використанням об'єктів виробництва, формуванням раціональної структури господарства і його територіальної організації [10]. Концептуальною основою екологізації землекористування в Україні повинна стати загальноприйнята у світі концепція сталого розвитку.

Висновки. Отже, раціональне землекористування в населених пунктах – це така система використання землі, яка найбільше відповідає економічним законам і базується на принципах оптимального розміщення продуктивних сил; рівномірного розселення населення; збалансованого екологічного стану території; рівноправного функціонування різноманітних форм власності та господарювання на землі; ефективного управління органів місцевого самоврядування. В умовах орієнтації загальнодержавних пріоритетів на дотримання вимог сталого розвитку особливо важливого значення набуває вивчення проблем землекористування в населених пунктах, дослідження кількісних та якісних процесів розвитку структури земельного фонду населених пунктів і на цій основі здійснення науково обґрунтованого зонування території, удосконалення оцінки земель, формування системи реєстрації землі та прав власності на нерухомість. Здійснення радикальних економічних реформ в Україні передбачає інтенсивний розвиток населених пунктів, як складової регіональної господарської системи.

Література

1. Балаж Н.Й. Сталий розвиток територій як концептуальна основа екологізації сільськогосподарського землекористування в Україні // Землепорядний вісник. – 2005. – № 3. – С. 26-31.
2. Ключниченко Е.Е. Стратегія забезпечення сталого розвитку // Коммунальное хозяйство городов : сб. науч.-техн. трудов. Серия: архитектура и технические науки. – К. : Изд-во "Техника". – 2002. – Вып. 36. – С. 8-13.

3. Плешкановська А.М. Містобудівні критерії забезпечення сталого розвитку населених пунктів // Коммунальное хозяйство городов : сб. науч.-техн. трудов. Серия: архитектура и технические науки. – К. : Изд-во "Техника", – 2002. – Вып. 36. – С. 22-25.
4. Концепція сталого розвитку України / Волошин В.В., Гордієнко Н.М., Горленко І.О. та інш. – К., 1997.
5. Кухар В. "Порядок денний на ХХІ століття" для України // Вісник НАН України. – 1998. – № 7-9. – С. 36-38.
6. Кучер О. Земельний фонд як об'єкт державного управління // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 59-64.
7. Михасюк І. Державне регулювання земельної реформи // Економіка України. – 1998. – № 3. – С. 74-77.
8. Проблеми сталого розвитку України / за наук. ред. В.В. Волошина. – К. : Вид-во БМТ, 1998. – 400 с.
9. Програма дій. Повестка дня на 21 век. – Женева : Центр "За общее будущее", 1993. – 70 с.
10. Сохнич А.Я. Проблеми використання та охорони земель в умовах ринкової економіки. – Львів : НВФ "Українські технології", 2002. – 252 с.

УДК 330.341,1;339:001.8(477)

Аспір. З.Р. Костак¹ – Львівська КА

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

Здійснено оцінку загального інноваційного ризику та розроблено методику визначення витрат фінансових ресурсів внаслідок інноваційної діяльності. Наведено заходи щодо усунення негативних наслідків інноваційних ризиків.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційний ризик, управління інноваційними ризиками.

Post-graduate Z.R. Kostak – L'viv commercial academy

Perfection of innovative risks management

In article realize appreciate universal of innovation risk and elaborate methods of define expenses finance resources at take innovation risks.

Keywords: innovation development, innovation risk, operation of innovation risks.

Для економіки України перехід на інноваційний шлях розвитку є тією рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність і подолання розриву з економічно розвиненими країнами. Це особливо актуально для промисловості, як провідної галузі економіки України. Водночас вітчизняна практика свідчить, що інноваційною діяльністю займається незначна кількість промислових підприємств (у 2007 р. їхня частка становила 14,2 % [1]). При цьому більшість із них (80,1 %) розробляла і впроваджувала нову або вдосконалену продукцію, оскільки традиційні її види в значній частині є неконкурентоспроможними як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Одним із основних чинників, які стримують інноваційну активність підприємств, разом з недостатніми обсягами фінансових ресурсів, нерозвиненістю і слабкою результативністю механізмів державної підтримки, недосконалістю законодавчої бази і т. ін., є високий ризик інвестування інноваційних проектів. З огляду на це, нагальною є проблема адекватної оцінки іннова-

¹ Наук. керівник: проф. О.Д. Вовчак, д-р екон. наук – Львівська КА